Moduł III
Strzyża, korekta okrywy szerstnej i transport zwierząt

Wprowadzenie

1. **Strzyża owiec oraz korekta okrywy szerstnej bydła**
2. **Transport zwierząt**

Bibliografia

Wprowadzenie

Odpowiednia pielęgnacja skóry pozwala na utrzymanie dobrego stanu zdrowia zwierząt, wzrost produkcyjności, oddziałuje na wyrobienie u nich łagodnego temperamentu, co w konsekwencji ułatwia ich obsługę. Zaniechanie pielęgnacji źle świadczy o hodowcy i jest dowodem braku zrozumienia dla podstawowych potrzeb utrzymywania przez niego zwierząt. Skóra brudna, zanieczyszczona paszą, kałem, o porach zatkanych potem, kurzem, złuszczonym naskórkiem czy wyliniałą sierścią, utrudnia oddychania skórne, ogranicza funkcje wydzielnicze, wydalnicze i termoregulacyjne. Dlatego skórę należy pielęgnować systematycznie poprzez czyszczenie, mycie i zwalczanie pasożytów.

U zwierząt, które tworzą okrywę wełnistą, podstawowym zabiegiem pielęgnacyjnym jest ich systematyczne strzyżenie. Wełnę pozyskuje się od owiec, kóz, królików angorskich, lam i wielbłądów. My omówimy pozyskiwanie wełny od najliczniej hodowanego gatunku zwierząt w Polsce spośród wymienionych, czyli owiec.

Włosy tworzą okrywę wełnistą, czyli runo. To okrywa włosowa mająca właściwości przędne. U owiec pokrywa ona całe ciało z wyjątkiem części twarzowej głowy, uszu i dolnej części nóg, tworząc pole obrostu, którego powierzchnia uzależniona jest od stosunku powierzchni pokrytej okrywą szerstną (sierścią) i wełną oraz od wielkości zwierzęcia. Okrywa szerstna to włosy pokrywające ciało zwierzęcia, nienadające się do przędzenia. Porastając ciało zwierzęcia, układają się w trzech frakcjach, jeśli chodzi o ich długość i grubość. Najdłuższe i najgrubsze są włosy okrywowe, włosy przejściowe – średnio długie, a najkrótsze i najcieńsze włosy puchowe.

Ze względu na właściwości przędne i zdolność pilśnienia, wełna wykorzystywana jest w przemyśle włókienniczym, a jej jakość technologiczna zależy od składu, barwy, połysku, długości, grubości, stopnia skarbikowania, stopnia wyrównania tych cech oraz od występujących w niej wad i uszkodzeń.

Strzyża owiec to inaczej pozyskiwanie wełny, które jest integralną częścią cyklu użytkowania wełnistego owcy. Odpowiednio dobrane terminy strzyży oraz sposób jej przeprowadzenia mają decydujący wpływ na wartość uzyskanej wełny.

W produkcji zwierzęcej występuje wiele sytuacji wymagających przemieszczenia zwierząt. Transport odbywa się w obrębie gospodarstwa oraz pomiędzy gospodarstwem i innymi instytucjami otoczenia rolnictwa. Wymaga to zastosowania określonych środków transportu i zapewnienia właściwych warunków.

Transport zwierząt musi być organizowany w sposób humanitarny, zapewniając minimalne warunki dobrostanu, a przede wszystkim zgodny z obowiązującymi przepisami prawa. Zwierzęta podczas transportu są narażane na działanie bardzo wielu czynników

niekorzystnych, np.: hałas, wstrząsy, zmiana warunków świetlnych i termiczno-wilgotnościowych czy nadmierne stłoczenie. Efektem może być upadek zwierzęcia i powstanie stanów stresowych, które mogą przyczynić się do pogorszenia jakości mięsa.

1. Strzyża owiec oraz korekta okrywy szerstnej bydła

Wykonanie strzyży u owiec

W Polsce wełna najczęściej jest pozyskiwana od owiec. Hodowcy przez cały rok dbają o zwierzęta w celu uzyskania pełnowartościowej wełny. Aby tego wysiłku nie zaprzepaścić muszą prawidłowo określić termin wykonania strzyży oraz prawidłowo ją przeprowadzić. Okres odrostu wełny, czyli czas między kolejnymi strzyżami, musi być odpowiednio długi, żeby zapewnić pełną przydatność wełny do zgrzeblenia. Zazwyczaj okres sześciu miesięcy wystarcza do uzyskania minimalnej długości wełny do zgrzeblenia (4,5–5 cm). Zwykle jednak hodowcom chodzi o uzyskanie wełny przydatnej do przerobu w systemie czesankowym – w takim przypadku długość wełny musi zawierać się w granicach 6–10 cm, co wydłuża okres odrostu do 10–12 miesięcy. Ważne jest, aby raz ustalone dla stada okresy odrostu wełny były przestrzegane. Istotnym elementem jest także ustalenie odpowiednich dat strzyży, które ustala się biorąc pod uwagę przede wszystkim rasę zwierząt, ich płeć i wiek. Celem jest uzyskanie wełny o jak najwyższej jakości z zachowaniem właściwego terminu dla organizmu zwierząt. Planując strzyżę dla owiec, musimy pamiętać, aby dzień przed jej wykonaniem nie karmić zwierząt, ułatwia to wykonanie zabiegu.

Strzyżenie tryków odbywa się najczęściej kilka tygodni przed stanówką z dwóch powodów. Po pierwsze, tryki po utracie ciężaru runa są bardziej aktywne podczas stanówki, po drugie wełna w okresie stanówki rośnie cieńsza i słabsza, co pogarsza jej wartość. Dlatego tryki merynosowe strzyże się w maju i czerwcu a pozostałych ras w lipcu i sierpniu.

Strzyżenie maciorek używanych do rozpłodu powinno się wykonywać przed wystąpieniem największego obciążenia dla ich organizmu, czyli później ciąży, wykotu i laktacji. W tych okresach, na określonym odcinku włókien wełnistych następuje pocienienie wełny (tzw. odsadzenie) dlatego strzyżę wykonuje się przed wykoceniem, aby przewężenie wełny nie znalazło się w środku długości włókien. Również w tym okresie łatwiej wykonać strzyżę ze względu na napiętą skórę. Po wykocie wykonanie strzyży jest bardzo pracochłonne i przynosi wiele strat wełny. Termin wykonania strzyży dla ras merynosowych przypada na wrzesień i październik, w przypadku pozostałych ras jest to styczeń i luty. Wykonanie strzyży w innych terminach jest błędem, ponieważ przewężenie, które występuje podczas okresu laktacji, przypada w połowie długości włosa, co dyskwalifikuje wełnę do przerobu czesankowego.

Pierwszą strzyżę przeprowadza się, gdy jagnięta osiągną wiek 7–10 miesięcy. Najczęściej jest to okres jesienny. Jeżeli jagnięta są przeznaczone do dalszego chowu następne

strzyże wykonuje się w takich samych terminach jak u owiec dorosłych. Natomiast młodzież przeznaczoną na rzeź strzyże się 1–2 miesiące przed odstawą.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Strzyżę owiec wykonuje się ręcznie lub maszynowo. Do strzyżenia ręcznego wykorzystuje się stalowe nożyce, jednak jest to praca bardzo ciężka, powolna i mało wydajna. Dlatego dzisiaj jest to metoda rzadko spotykana. Obecnie wykonuje się strzyże przy pomocy maszyn.

Najczęściej strzyżę owiec wykonuje się w pomieszczeniach owczarni, blisko źródła energii niezbędnego do zasilania elektrycznej maszynki. Ważne jest, aby podczas strzyżenia, cięcie było równe, blisko skóry i równolegle do jej powierzchni. W przeciwnym razie, podczas poprawiania powstają krótkie, bezwartościowe ścinki wełny, co stanowi najpoważniejszą usterkę strzyży. Dobrze pracujący strzygacz nie kaleczy owcy, jednak zawsze pod ręką powinny znajdować się środki dezynfekujące i opatrunkowe. Dobrze wykonaną strzyżę stwierdzimy po stanie runa, które powinno stanowić jedną całość, pozbawioną rozerwań. Umożliwia to sprawne sortowanie wełny przed jej przerobem.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Strzyżenie owiec wykonuje się na wiele sposobów, chociaż za najbardziej wydajny, wymagający wiele siły i wprawy, uznaje się system strzyżenia na ziemi. Owca nie jest w żaden sposób wiązana, lecz dzięki odpowiednim chwytom unieruchamiana przez strzygacza.

Rekordzistą świata w strzyżeniu owiec jest Nowozelandczyk Cama Ferguson, który w osiem godzin ostrzygł 742 sztuki.

Po wykonaniu strzyży owce powinny być przetrzymywane w pomieszczeniu, gdzie temperatura powietrza nie spada poniżej 10 °C. Ponadto poddaje się je oględzinom i, w razie wystąpienia ran i zacięć, dezynfekcji. Wełnę należy odpowiednio przygotować do sprzedaży. Podstawową czynnością jest jej zważenie, następnie rozkłada się ją wierzchołkami włosów ku górze tak, jak rosło na owcy, na specjalnym stole zrobionym z nieprzylegających do siebie szczelnie listew. Wybiera się grubsze zanieczyszczenia i poddaje **obrzeżeniu**, czyli oddzieleniu wełny nietrzymającej się runa z okolic odbytu, mocno zabrudzonej z brzucha oraz z końcowych odcinków kończyn i głowy.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Rysunek 3.1. Obrzeżenie runa

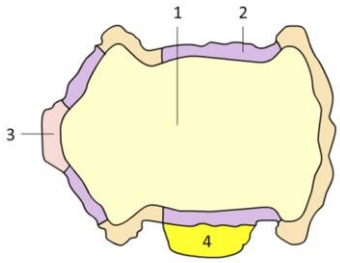

Obrzeżenie runa:
1 – wełna z głównego pola porostu, 2 – obrzeżyny, 3 – wełna z karku,
4 – wełna z brzucha.

Źródło: opracowanie własne wykonawcy

Jakościowo najlepsza wełna pochodzi z łopatki i szyi, następnie z tułowia, a najgorsza z okolic odbytu i dolnych partii kończyn.

W obrzeżonym runie zakłada się boczne krawędzie na grzbiet, do linii kręgosłupa, a następnie zawija zestrzyżoną powierzchnią na zewnątrz, zaczynając od części tylnej ku przedniej. Tak przygotowane runo układa się na podłodze na 2–3 dni, aby wystygło i przeschło, po czym umieszcza się je w workach jutowych. Umieszczenie runa w workach przed wystygnięciem i odparowaniem może spowodować jego zagrzanie, a co się z tym wiąże, obniżeniem wartości technologicznej wełny. W większych owczarniach an-

Rysunek 3.2. Przykład podziału runa

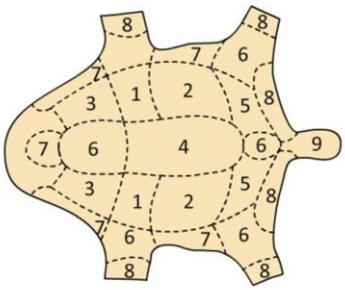

Jakość runa maleje wraz ze wzrostem cyfr: 1,2 – wełna najlepsza na łopatkach i bokach, 3,5 – wełna dobra (udo, grzbiet, krzyż), 6,7 – wełna gorsza na piersiach, brzuchu i odnóżach, 8,9 – wełna najgorsza dolne partie nóg i ogon.

Źródło: opracowanie własne wykonawcy

gażuje się rzeczoznawców, którzy sortują wełnę według klas jakościowych z uwzględnieniem rasy owiec, sposobu podania runa, stopnia zawartości zanieczyszczeń roślinnych, odrostu wełny.

Korygowanie sierści u bydła

Sierść stanowi zewnętrzną powłokę skóry, jest jednym z elementów termicznego regulatora ciepłoty ciała oraz zmniejsza ryzyko występowania urazów skóry (otarcia, zranienia).

Utrzymanie czystości sierści polega przede wszystkim na tym, aby nie nawarstwiał się na niej kał, kurz, pasza i inne zanieczyszczenia. Zaniedbania powodujące dopuszczenie do nadmiernego nagromadzenia się zanieczyszczeń na okrywie szerstnej, zawłaszcza kału, mogą doprowadzić do oparzeń skóry zwierzęcia oraz okaleczeń. Sprzyja to także infekcjom skóry oraz przyczynia się do częstszego występowania mastitis (zapalenie wymienia). Ponadto usunięcie takich zanieczyszczeń wymaga znacznie więcej czasu i energii niż systematyczna pielęgnacja okrywy szerstnej.

Sierść należy czyścić przy każdej nadarzającej się okazji. Podstawą jest profilaktyka. czyli w tym przypadku utrzymywanie zwierząt na czystych stanowiskach, regularne usuwanie odchodów i zadawanie ściółki. Każdorazowe usunięcie zanieczyszczeń przy użyciu słomy zapobiega nawarstwianiu się nieczystości. Przy większych zabrudzeniach należy użyć wody, szczotki lub ścierki. Zaleca się również stosowanie przyborów do pielęgnacji sierści: zgrzebła i szczotki ze sztywnym włosiem. Zwierzę szczotkuje się rozpoczynając od szyi, następnie kierując się ku zadowi i kończynom. Po kilku ruchach szczotki, usuwa się z niej brud i sierść za pomocą zgrzebła. Czynność tę powtarza się do chwili uzyskania zadowalającego efektu. Nigdy nie należy używać zgrzebła do bezpośredniego czyszczenia zwierzęcia, ze względu na jego ostre krawędzie, które mogą kaleczyć skórę.

Rys. 3.3. Maszynka elektryczna do strzyżenia bydła

Źródło: opracowanie własne wykonawcy

Strzyżenie sierści stosuje się w oborach mlecznych. Zabieg ten wykonuje się w okolicach podbrzusza, ud i podudzi. Jego celem jest skrócenie okrywy szerstnej, gdy jest ona za długa, przez co zmniejszamy przywieranie zanieczyszczeń. Strzyżenie wykonujemy według potrzeb, najczęściej raz, dwa razy w roku. Często przystrzyga się również włosy kiści ogonowej, dzięki czemu zapobiega się brudzeniu krów. Ogon

przystrzygamy zwykłymi nożyczkami zachowując szczególną ostrożność, aby nie skaleczyć zwierzęcia. Podbrzusze, uda i podudzia ze względu na większą powierzchnię i potrzebę dokładnego przycięcia blisko skóry najlepiej przyciąć maszynką elektryczną.

Przygotowanie bydła do wystawy

Przygotowanie zwierząt do wystawy wymaga szeregu zabiegów ponieważ bydło musi prezentować się na wybiegu jak najlepiej. Wszystkie te czynności kryją się pod hasłem „fitting".

Fitting są to wszystkie czynności pielęgnacyjne mające na celu odpowiednie zaprezentowanie zwierzęcia, aby w jak najlepszym stopniu odpowiadało wzorcowi rasy.

Przed przystąpieniem do strzyżenia należy zwierzę dobrze umyć, wykorzystując mydło i szampon, niekiedy należy tę czynność powtórzyć kilkakrotnie. Celem mycia jest usunięcie ze zwierzęcia zabrudzeń a przede wszystkim odtłuszczenie sierści, co znacznie ułatwia wykonanie zabiegu strzyżenia. Szczególnie skóra krowy wytwarza duże ilości łoju. Przed przystąpieniem do strzyżenia należy zwrócić szczególną uwagę na budowę fizyczną i kondycję zwierzęcia. U zwierząt chudych powinno się zostawić sierść nieco dłuższą, aby dodać objętości, natomiast zwierzęta w dobrej kondycji strzyże się krótko, szczególnie w partii żeber. U ras mlecznych należy krótko strzyc głowę, szyję, ogon, wymię oraz częściowo nogi.

Pierwsze strzyżenie bydła powinno się rozpocząć ok. 6 tygodni przed wystawą. Zabieg rozpoczyna się od ogona zwierzęcia, aby przyzwyczaić je do dźwięku maszynki. Tylne nogi tnie się krótko od racicy aż po staw skokowy. Wewnętrzną stronę kończyny strzyże się w miarę możliwości jak najbliżej płatu szynkowego, tak aby „odkryć" kości i pokazać staw skokowy możliwie najwyraźniej. Przystępując do strzyżenia głowy, należy zachować szczególną ostrożność, gdyż jest to miejsce bardzo czułe. W tym celu należy poprosić o pomoc drugą osobę i dobrze przywiązać zwierzę. Głowę strzyżemy krótko, zwracając szczególną uwagę na dokładne wygolenie uszu wewnątrz i na zewnątrz.

Na dzień lub dwa przed wystawą przystępuje się do strzyżenia czystego. Przed rozpoczęciem strzyżenia należy się bardzo dobrze przyjrzeć zwierzęciu, aby odpowiednio ukryć wady budowy i wyeksponować zalety. Strzyżenie rozpoczynamy od ogona, zaczynając mniej więcej dwie dłonie nad kiścią ogona. Włos strzyżemy dookoła ogona aż do jego nasady. Następnie przystępujemy do strzyżenia nóg, zwracając szczególną uwagę na dokładne ścięcie włosów ze stawu skokowego aż do piętki. Włosy ścinamy aż do żyły – również usuwamy je po wewnętrznej stronie uda. Przednie kończyny strzyżemy od

racicy aż do stawu łokciowego. Następnie strzyżemy włosy pomiędzy przednimi kończynami a mostkiem. Kolejnym etapem jest strzyżenie głowy, szyi, karku, uszu i śluzawicy. Dalej przychodzi kolej na łopatkę aż do części brzusznej, potem strzyżemy pozostałe partie całego ciała w tym partię krzyża, wyrostków krzyżowych i guzów biodrowych, aby ukazać szerokość ich ustawienia. Wymię przycina się bardzo krótko – ok. 0,1mm aby wyglądało atrakcyjnie i przyciągało uwagę. Ostatnim etapem jest strzyżenie linii grzbietu, która skutecznie polepsza ogólny wygląd zwierzęcia, dodaje harmonii wyrazu oraz szczególnego wymiaru charakterowi mlecznemu.

2. Transport zwierząt

Transport żywych zwierząt jest w Polsce regulowany przez: *Ustawę o ochronie zwierząt z dnia 21 sierpnia 1997 r.* (Dz.U. nr 16, poz. 1002, z późn. zm.), *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 kwietnia 2003 r. w sprawie szczególnych warunków weterynaryjnych, wymaganych przy zarobkowym przewozie zwierząt, ich skupie i sprzedaży* (Dz.U. nr 66, poz. 618) *oraz Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań* (Dz.U.UE.L.05.3.1 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 24 Ustawy:

> Transport zwierząt powinien odbywać się środkami do tego przystosowanymi i w odpowiednich, określonych przepisami warunkach.

Według Rozporządzenia Rady do transportu nie nadają się zwierzęta poważnie chore lub zranione. Za takie uważa się osobniki, które nie mogą się samodzielnie poruszać, mają poważną ranę otwartą lub cierpią na wypadanie narządów rodnych. Zabrania się także transportu zwierząt w wysokiej ciąży oraz samic mogących urodzić młode podczas transportu. lub które urodziły w ciągu ostatnich 48 godzin. Młode zwierzęta nie mogą być transportowane na odległość przekraczającą 100 km, gdy nie osiągnęły określonego wieku (tab. 3.1.).

Tab. 3.1. Minimalny wiek zwierząt przewożonych na odległość ponad 100 km

Gatunek	Wiek (liczba dni)
Prosięta	21
Jałówki	10
Jagnięta	7

Źródło: opracowanie własne autora

Za niezdolne do przewożenia uznaje się również nowo narodzone ssaki, u których rana pępowinowa nie zagoiła się całkowicie.

Dopuszczenie zwierząt do transportu jest możliwe za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, który wydaje odpowiednie świadectwo lekarskie. W trakcie transportu zwierzętom chorym lub zranionym musi być udzielana pomoc. W skrajnych sytuacjach, gdy zwierzę nadmiernie cierpi, lekarz weterynarii może podjąć decyzję o jego uśpieniu. Przewożąc jednym środkiem transportu różne gatunki zwierząt należy je bezwzględnie rozdzielić. Samce niekastrowane powinny być również oddzielone od samic. Zwierząt kopytnych nie można wiązać za rogi ani kółka nosowe. Zwierzęta nieparzystokopytne muszą mieć założone kantary.

Rys. 3.4. Rampa załadowczo-wyładowcza dla zwierząt

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Załadunek i rozładunek zwierząt jest jedną z najbardziej stresogennych czynności w czasie transportu. Zwierzęta nie są na ogół przyuczone do czynności z tym związanych, dlatego reagują nerwowo. Z tego powodu miejsce załadunku/wyładunku powinno być odpowiednio zabezpieczone i zawierać szeroką, wolną i prostą drogę prowadzącą do środka transportu. Do załadunku/wyładunku powinny być używane odpowiednie schodki, rampy, pomosty o powierzchni zabezpieczonej przed poślizgiem i z bocznymi barierkami chroniącymi przed upadkiem. Zwierzęta należy zachęcać głosem, flagami, workami lub specjalnymi tarczami, by szły we właściwym kierunku. Niedozwolone jest podnoszenie, ciągnięcie i bicie zwierząt.

Pojazdy przeznaczone do przewozu zwierząt powinny być tak skonstruowane i wyposażone, aby zapewnić zwierzętom bezpieczeństwo podczas załadunku, przejazdu i wyładunku (pomosty, rampy, trapy). Konstrukcja środka transportu musi również chronić zwierzęta przed zranieniem, cierpieniem, niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, nadmiernym hałasem, wstrząsami i uniemożliwiać wydostanie się zwierząt na zewnątrz. *Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r.* określa również minimalną powierzchnię dla poszczególnych grup zwierząt, umożliwiającą stanie lub leżenie w neutralnej pozycji. Podłogi powinny być wykonane z mate-

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

riałów antypoślizgowych, umożliwiających utrzymanie higieny zwierząt. Przed każdorazowym załadunkiem zwierząt, środek transportu musi zostać wyczyszczony i zdezynfekowany.

Tab. 3.2. Warunki transportu kolejowego i drogowego zwierząt

Kategoria		**Powierzchnia [m²/szt] (wymiary)**
ZWIERZĘTA KONIOWATE		
Dorosłe konie		1,75m² (0,7 x 2,5m)
Młode konie (6–24 miesięcy, dla podróży do 48 godzin)		1,2m² (0,6 x 2m)
Młode konie (6–24 miesięcy, dla podróży ponad 48 godzin)		2,4m² (1,2 x 2m)
Kucyki (poniżej 144 cm w kłębie)		1m² (0,6 x 1,8m)
Źrebięta (0–6 miesięcy)		1,4m² (1 x 1,4m)
BYDŁO		
Kategoria	**Przybliżona masa w kg**	**Powierzchnia w m²/szt.**
Małe cielęta	55	0,3–0,4
Cielęta średnie	110	0,4–0,7
Duże cielęta	200	0,7–0,95
Średniej wielkości bydło	325	0,95–1,3
Duże bydło	550	1,3–1,6
Bardzo duże bydło	powyżej 700	powyżej 1,6
OWCE I KOZY		
Ostrzyżone owce (a w wypadku transportu drogowego również jagnięta o masie 26kg lub większej)	do 55 powyżej 55	0,2–0,3 powyżej 0,3
Nieostrzyżone owce	do 55 powyżej 55	0,3–0,4 powyżej 0,4
Owce w zaawansowanej ciąży	do 55 powyżej 55	0,4–0,5 powyżej 0,5
Kozy	do 35 od 35 do 55 powyżej 55	0,2–0,3 0,3–0,4 0,4–0,75
Kozy w zaawansowanej ciąży	do 55 powyżej 55	0,4–0,5 powyżej 0,5
DRÓB (transport drobiu w kontenerach)		
Kurczęta jednodniowe		21–25cm²/szt.
Drób ważący mniej niż 1,6kg		od 180 do 200cm²/kg

Drób ważący 1,6 i więcej, ale mniej niż 3kg	160cm^2/kg
Drób ważący 3 i więcej, ale mniej niż 5kg	115cm^2/kg
Drób ważący 5kg i więcej	105cm^2/kg

Źródło: opracowanie własne autora

Rys. 3.5. Wnętrze koniowozu przystosowane do przewozu dwóch koni

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Obecnie konie w gospodarstwie pełnią głównie rolę rekreacyjną, ale też duże grono hodowców bierze udział w różnego rodzaju zawodach i wystawach. W tym celu niezbędny jest transport koni, który odbywa się za pomocą koniowozów. Hodowcy często korzystają z usług firm zewnętrznych lub posiadają własne koniowozy. Najczęściej jest to przyczepa samochodowa dostosowana do przewozu jednego lub dwóch koni aby podczas załadunku, przewozu i rozładunku zapewnić jak najlepsze warunki, i aby nie dopuścić do kontuzji i zranień.

Czas trwania transportu w obrocie krajowym nie powinien przekraczać 8 godzin. Wydłużenie tego czasu nakłada na przewoźnika obowiązek dostosowania środków transportu tak, aby spełniały następujące wymagania:

- zaopatrzenie w ściółkę – zapewniającą wchłanianie i rozpraszanie odchodów,
- zaopatrzenie w paszę,
- zapewnienie temperatury w granicach 5–30°C oraz jej monitoring,
- umożliwienie tworzenia przedziałów dla różnych grup zwierząt,
- zapewnienie bezpośredniego dostępu do transportowanych zwierząt,
- wyposażenie w urządzenia umożliwiające karmienie i pojenie,
- umożliwienie dojenia krów w laktacji.

Rys. 3.6. Koniowozy

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

O dopuszczeniu pojazdu do transportu zwierząt decyduje powiatowy lekarz weterynarii na wniosek przewoźnika. Należy m.in. określić gatunek zwierząt jaki ma być przewożony danym pojazdem. Środek transportu musi być dopuszczony do przewozu zwierząt trwającego dużej niż 8 godzin.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Do transportu drobiu, ptaków domowych i królików stosuje się przepisy dodatkowe. Dostęp do wody i paszy nie musi być zapewniony, jeśli transport trwa krócej niż 12 godzin oraz wtedy, gdy podróż piskląt trwa krócej niż 24 godziny, pod warunkiem, że zakończy się ona w ciągu 72 godzin od wyklucia. Ptaków nie należy umieszczać w pobliżu żywności ani w miejscach, do których mają dostęp osoby nieupoważnione. W czasie transportu powinny być one utrzymywane w półmroku.

Maksymalny czas transportu dla zwierząt kopytnych ustalono uwzględniając czas obowiązkowych postojów na pojenie, karmienie i odpoczynek. Podczas przewożenia zwierząt nieodsadzonych (cieląt, jagniąt, źrebiąt) pierwsza przerwa w transporcie trwająca godzinę musi nastąpić po 9 godzinach, w czasie której należy umożliwić zwierzętom odpoczynek, pobranie paszy i wody. Po przerwie można transportować zwierzęta przez kolejne 9 godzin. Trzoda chlewna może być transportowana maksymalnie 24 godziny, jeżeli ma zapewniony dostęp do wody. Zwierzęta koniowate mogą podróżować maksymalnie 24 godziny z przerwami na pojenie i karmienie co 8 godzin. Bydło, owce i kozy po 14 godzinach transportu muszą mieć zapewnioną godzinną przerwę na pojenie i karmienie, następnie mogą być transportowane dalej przez maksymalnie 14 godzin. Po zakończeniu transportu i wyładunk,u zwierzęta kopytne należy nakarmić i napoić oraz zapewnić 24 godziny odpoczynku.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Dokumenty przewozowe muszą zwierać następujące informacje:

- pochodzenie zwierząt,
- gatunki zwierząt,
- liczbę zwierząt,
- miejsce wyjazdu,
- datę i czas wyjazdu,
- miejsce przeznaczenia,

- przewidywany czas trwania przewozu,
- miejsce przeprowadzenia czyszczenia i odkażania.

Osoby przewożące zwierzęta (kierowcy i konwojenci) muszą posiadać odpowiednie kwalifikacje, potwierdzone przez powiatowego lekarza weterynarii, który wydaje stosowne zaświadczenia. Podczas transportu trwającego ponad 8 godzin, lub gdy jest przekraczana granica, musi zostać opracowany plan trasy. Przewoźnik jest zobowiązany do przestrzegania warunków i zasad obowiązujących w transporcie zwierząt. Jeżeli naruszy lub nie zastosuje się do przepisów może zostać ukarany dalszym zakazem przewożenia.

Po dostarczeniu zwierząt do rzeźni poddaje się je badaniu przedubojowemu, które musi nastąpić co najmniej 24 godziny po przywiezieniu zwierząt i nie później jak 24 godziny przed ubojem. Ocenia się stan zdrowia zwierząt, kondycję, występowanie objawów chorobowych oraz ewentualnego podania środków farmaceutycznych. Urzędowy lekarz weterynarii może zakazać uboju w razie stwierdzenia chorób zakaźnych, przenoszonych na ludzi i zwierzęta, np.: wścieklizny, pryszczycy, wąglika, brucelozy.

Przemieszczanie zwierząt na terenie gospodarstwa na niewielkie odległości może odbywać się w związku z:

- przepędzaniem zwierząt wysokiej ciąży do indywidualnych miejsc porodowych,
- odsadzeniem młodych zwierząt od matki,
- tworzeniem grup wiekowych lub produkcyjnych zwierząt,
- przemieszczaniem w celu znakowania, szczepienia bądź selekcji,
- pielęgnacją zwierząt,
- wykonaniem zabiegów weterynaryjnych i zoohigienicznych,
- izolacją zwierząt chorych.

Zwierzęta w gospodarstwie powinny być przemieszczane w sposób spokojny i łagodny, aby nie dopuścić do powstania zjawisk stresowych, które mogą negatywnie odbić się na zdrowiu zwierząt, a w skrajnych przypadkach mogą wywołać poronienia i padnięcia.

Zachowania zwierząt związane z przepędzaniem:

- tendencje do poruszania się w stronę światła,
- podążanie za innymi zwierzętami – tendencja do utrzymywania kontaktu wzrokowego i fizycznego z innymi osobnikami z grupy,
- odpowiednie traktowanie podczas przepędzania znacznie zmniejsza reakcje stresową.

Stres zmniejsza:

- przemieszczanie zwierząt w grupach, w których zwierzęta się dobrze znają,
- tempo przemieszczania dostosowane do naturalnej prędkości poruszania się,
- przemieszczanie bez zatrzymywania się,
- niedopuszczenie do zawracania zwierząt,
- ograniczanie odległości przemieszczania do minimum,
- odpowiednie oświetlenie pomieszczeń,
- unikanie hałasu w trakcie przepędzania,
- łagodne obchodzenie się ze zwierzętami,
- ograniczenie do minimum liczby przegrupowań,
- tworzenie stałych grup w jak najmłodszym wieku.

Prawidłowo zaprojektowana droga przepędzania powinna charakteryzować się:

- zagrodami – wąskie i długie, z wejściem i wyjściem położonymi po przeciwległych stronach;
- korytarzami – szerokie, proste z dużymi kątami, dobrze oświetlone, z możliwie niewielką ilością zakrętów, pozbawione ostrych nierówności, włazy i schody powinny być dobrze oświetlone, posadzki na drodze przejść zwierząt muszą być suche i o wyrównanej powierzchni;
- bramami i ścianami zagród – solidnej konstrukcji, z łatwą możliwością zamykania i otwierania.

Sprzęt wykorzystywany do przepędzania zwierząt:

- płyty przepędowe dostosowane do wielkości przepędzanych zwierząt,
- poskromy,
- poganiacze,
- wiosła do przepędzania,
- postronki i linki transportowe,
- drążki do prowadzenia buhajów,
- kleszcze nosowe dla bydła.

Rys. 3.7. Płyta do przepędzania	**Rys. 3.8. Poskrom**	**Rys. 3.9. Poganiacz**
Źródło: opracowanie własne wykonawcy	Źródło: opracowanie własne wykonawcy	Źródło: opracowanie własne wykonawcy
3.10. Wiosło do przepędzania	**Rys. 3.11. Drążek do prowadzenia buhajów**	**Rys. 3.12. Kleszcze nosowe**
Źródło: opracowanie własne wykonawcy	Źródło: opracowanie własne wykonawcy	Źródło: opracowanie własne wykonawcy

Bibliografia

Literatura obowiązkowa

Produkcja zwierzęca, cz. 2, praca zbiorowa, Wydawnictwo Rea, Warszawa 2010.

Literatura uzupełniająca

Górski K., *Transport zwierząt gospodarskich a ich dobrostan*, Przegląd Hodowlany nr 2, 2000, s. 24–26.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 kwietnia 2003 r. w sprawie szczególnych warunków weterynaryjnych wymaganych przy zarobkowym przewozie zwierząt, ich skupie i sprzedaży (Dz.U. nr 66, poz. 618).

Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań.

Ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21 sierpnia 1997 r. (Dz.U. nr 16, poz. 1002, z późn. zm.).